

דבר העורך

אל הדגל

אי אפשר להבין את זה אם לא רואים את זה. אם רואים את זה, אי אפשר שלא להבין את זה.

שורות צפופות של מאות רבנים מגידי שיעורים של "מאורות הדף היומי" התכנסו לאחר חג הפסח, ערב ראש חודש אייר, לקראת הקיץ הבא עלינו לטובה.

היה זה הכינוס השני בו בשבוע. בלי עין הרע, מגידי השיעור של מאורות הדף היומי מונים מאות רבנים, וכדי שלא להטריחם יתר על המידה, נערכו שני כינוסים, האחד בירושלים והשני במרכז הארץ.

אנשים רציניים הם מגידי השיעורים. רציניים מטבעם, ולאחר תקופת כהונה כמגידי שיעור, הם גם מפנימים ומבנינים את העול הרובץ על כתפיהם. כל אחד מהם הופקד על החלק התורני של שומעי לקחו. אם הוא מלמד תורה כיאות - הרי הוא והם זוכים לחיי עולם הבא, לחיי נצח.

התפקיד הזה אינו קל, אך איש מהם אינו מרפה מן הזכות הגדולה הזו, אף לא מגיד שיעור אחד נוטש את משמרתו, את האתגר הרוחני הנשגב הלוה, מפני שעל כך הלא התפללו מיום עומדם על דעתם, "ללמוד וללמד".

אין דפי "תוכניה", כי לא צריך. האולם מלא בתוכן. עולם מגידי השיעורים, מרתק ומגוון, מגידי השיעורים התכנסו כדי ללמוד איש מרעהו על דרכים נוספות להאהבת התורה, על צורת התמודדות מעניינת שנוסתה במקום זה או אחר והצלחה פלאים, ובכלל, ההתכנסות בצוותא תורמת

דף כא/ב והמהדרין מן המהדרין

כשאין מספיק נרות בכדי להדליק כמניין ימי החנוכה

הדפים הנלמדים השבוע בדף היומי, עוסקים רבות בענייני החנוכה. גמרתנו נדרשת לענייני חנוכה אגב עיסוק בהלכות פתילות ושמונים הכשרים להדלקת נרות שבת, ומתוך העיסוק בהם הגמרא דנה בהלכות פתילות ושמונים הכשרים להדלקת נרות חנוכה, וביתר הלכות החנוכה.

מעיקר הדין, די בהדלקת נר אחד בכל יום מימי החנוכה. לדעת בית הלל, שהלכה נפסקה כמותם, המהדרין מן המהדרין מדליקים בכל יום נר נוסף, עד שביום השמיני של חנוכה הם מדליקים שמונה נרות.

מה לעשות עם שני נרות ביום השלישי: מסתבר, שלא תמיד כל אחד יכול להיות 'מהדרין מן המהדרין'. הנה, הפוסקים דנים, כיצד ינהג יהודי העומד ביום השלישי של חנוכה, ובידו שני נרות בלבד. האם ידליק לכל הפחות את שני הנרות שברשותו, או שמא מאחר שהוא אינו יכול לציין על ידי ההדלקה כי היום הוא היום השלישי של חנוכה, ידליק נר אחד בלבד.

הדלקת שני נרות, תמעיט מן הנס: חבר פוסקים, ה"חיי אדם" (קנ"ד-נ"ה), ה"כתב סופר" (או"ח סי' קל"ה), ה"ערוך השולחן" (סי' תרע"א סעי' י'), ה"כף החיים" (סי' תרע"א י') וה"משנה ברורה" (סי' תרע"א ס"ק ה') הכריעו, כי ידליק נר אחד בלבד. ה"כתב סופר" (שם) מבאר זאת בכך, שאם ידליק שני נרות חלף שלושה, הרי הוא ממעיט מן הנס, שבכך הוא מורה כי עד אותו יום הנס התפרס על פני שני ימים בלבד, ולא שלושה... ואילו בהדלקת נר אחד בלבד, הוא אינו מתייחס למניין הימים אלא לעיקר הנס.

הגאון רבי יוסף דב מבריסק זצ"ל, בעל ה"בית הלוי", תולה נידון זה במחלוקת סוגייתנו.

בגמרא נחלקו בטעם בית הלל הסוברים שהמהדרין מן המהדרין מוסיף נר בכל יום. יש אומרים, כי על כל יום נס שעבר, יש להוסיף נר. יש אומרים כי משום 'מעלין בקודש' יש להוסיף נר.

כאשר נבדוק את המקרה שלפנינו לאור מחלוקת זו נמצא, כי אכן, אם הוספת הנרות באה לציין את מספר הימים שחלפו, על יהודי זה להמנע מהדלקת שני נרות בלבד, כאמור. ברם, אם הוספת הנרות היא משום 'מעלין בקודש', כל אשר לאל ידו יוסיף ויעלה, אם שלושה - שלושה, ואם שניים - שניים.

הגאון רבי אליעזר מנחם מן ש"ך זצ"ל (יאבי עזרי"ה ה' חנוכה פ"ד הל' א') מתייחס לדברים אלו והוא טוען, כי אין הכרח בהם. יתכן, כי שני הצדדים למחלוקת יודו, כי על יהודי זה להדליק את שני הנרות שברשותו. שכן, סברתו של ה"בית הלוי" זצ"ל מבוססת על ההנחה, כי יש להוסיף נר בכל יום כדי לציין את אורכו של הנס עד כה. ברם, יתכן שכוונת הדברים היא, שכל נר נוסף מציין יום נוסף של נס, ללא התייחסות להמשכיות הנס ולאורכו. מעתה, מי שבידו שני נרות, ידליקם! יציין נא לפחות שני ניסים מתוך

לעילוי נשמת

הר"ר אליהו יחיאל מירון ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע י"ט אייר תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו

משפחת מירון שיחיו - תל אביב

לעילוי נשמת

הר"ר מאיר סנד ז"ל

ב"ר בן ציון ז"ל

נלב"ע י"ד אייר תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו משפ' סנד שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר אברהם פסח סקוויניק ז"ל

ב"ר צבי יהודה ז"ל

נלב"ע י"ג אייר תשמ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידיו פרופ' הר"ר יהודה גבריאל סקוויניק ומשפ' שיחיו - ת"א

שלושה שהתרחשו.

דף כב/א מדליקין מנר לנר

הסרת דיו מאותיות ספר התורה כדי למהר את ייבושן

מעשה בסופר סת"ם שעסק בהגהת ספר תורה ותיקן את הדרוש תיקון. לאחר שסיים את מלאכתו הוא ביקש לגלול את הספר, אך הוא נאלץ להשתהות נוכח הדיו אשר עדיין לח היה, ומנע ממנו לגלול את הספר ולהשיבו למקומו. לפתע, עלה רעיון בלבו. הוא נטל את הקולמוס והסיר באמצעותו שכבה מן הדיו הלח. שכבת הדיו הדקיקה שנתרה התייבשה במהרה, הוא גלל את ספר התורה ואף לדרכו.

שאל נשאל רבינו אשר, הרא"ש (שו"ת כלל ג' סי' ט"ו), האם יפה נהג סופר סת"ם זה, שכן, הוא הכחיש את המצווה - 'אכחושי מצווה', כלשון סוגייתנו.

בגמרתנו קיימת מחלוקת, אם ניתן להדליק נר חנוכה אחד ממשנהו. רב סובר, כי אין לעשות כן, ושמאל חולק וסובר כי הדבר מותר. את שיטתו של רב מטעים רב אדא בר אבהה בכך, שכאשר משתמשים בנר להדלקה, הרי זה נראה כאילו מכחישים אותו וממעטים משמנו, והרי אין להמעיט חפץ של מצווה. הגמרא דוחה טעם זה והיא מבארת, כי טעמו של רב הוא משום ביזוי מצווה, שמשתמשים בנר של מצווה, חרף העובדה שהשימוש הוא לצורך מצווה נוספת [מאחר שהגמרא עוסקת במקרה שהעברת האש נעשית באמצעות קיסם, יש בכך ביזיון, אך העברת האש מנר לנר באופן ישיר, אינה בזוי מצווה].

הש"ך (יו"ד סי' רע"ד ב"נקודות הכסף" על ה"ט"ז סי' ד') מסיק מתוך גמרתנו, כי אף על פי שטעמו של רב אדא בר אבהה נדחה, אין זה מפני שאינו צודק באופן עקרוני, אלא שבמקרה זה המצווה אינה נכחשת, אך במקום שבו המצווה עצמה נכחשת, אסור לעשות כן, אף לצורך מצווה אחרת.

כאשר נבדוק את מקרה סופר הסת"ם לאור הנתונים שבידינו נקבע, כי מעשהו לא היה ראוי כלל, הוא גם הכחיש את המצווה, שחיסר מן הדיו, והוא גם ביזה אותה, לא כן? הרא"ש סבר להיפך, והוא גם מנמק את דבריו.

הרא"ש פסק, כי סופר הסת"ם לא עשה דבר שאינו ראוי, שכן, איסור 'אכחושי מצווה' מתייחס למקרים שבהם המצווה מתמעטת, וכגון, אם יחסרו משמנו של נר, הרי הוא דולק פחות זמן. לא כן, המחסר מעובייה של אות בספר התורה, כלום המעיט מערכה, ההפחית מחשיבותה או השפילה מדרגתה? לא ולא, האות נותרה באיכותה ובתוקפה - אין זה, אפוא, 'אכחושי מצווה' כלל.

ואם נתמה, הרי סופר סת"ם זה ביזה את המצווה, על כך משיב הרא"ש (עיי' בש"ך שם שביארו), כי איסור ביזוי המצווה תקף, כאשר אדם משתמש בה לצורך חולין. ברם, סופר זה לא השתמש בדיו שהוסר לצורך חולין, ואין כל איסור בדבר.

ה"ט"ז (שם סי' ד') עוסק בדברי הרא"ש הללו, תוך שהוא מעלה עליהם מספר תמיהות, ביניהן ממסקנת סוגייתנו, כי רב אסר הדלקה מנר לנר, משום 'ביזוי מצווה', אף שהנר הודלק גם הוא לצורך מצווה, ואם כן, גם נטילת דיו מאות של ספר תורה, מבזה את המצווה, אף על פי שאין משתמשים בה לצורך חולין.

לפיכך הוא מסיק, כי הרא"ש אינו מתיר זאת, אלא כאשר הסופר נוצר את הדיו שהוא מסיר לשימוש בספר תורה. או אז הדבר מותר, מפני שיכתבו בדיו זה אותיות קדושות אחרות, והוא אינו מתבזה.

ואילו הש"ך (סי' ה' ו"נקודות הכסף" שם) נותר איתן בדעתו - אין בכך ביזוי מצווה, מפני שביזוי נגרם עקב שימוש בחפץ לצורך אחר, אך הסופר דן אינו מתכוון להשתמש בדיו שהוסר, כל כוונתו היא לייבש את האות במהירות, וכגון דא לא נאסר.

דף כד/א ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו

תפילת ראש חודש ללא יעלה ויבוא - נחשבת תפילה?

מקורה של אחת מהלכות תפילה המפורסמות ביותר - בסוגייתנו. השוכח לומר 'יעלה ויבוא' בתפילת ראש חודש או באחד המועדים, צריך לחזור על תפילתו, כפי שנפסק להלכה (ישולחן ערוך או"ח סי' תכ"ב סעי' א'). אם המתפלל נזכר בדבר לפני תפילת 'מודים', יאמר 'יעלה ויבוא' מיד. אם נזכר לאחר שהתחיל 'מודים' יחזור לתפילת 'רצה'.

הרגיל להוסיף תפילה אישית לפני 'יהיו לרצון אמרי פי', חוזר גם כן ל'רצה'.

השיכחה הכפולה: במאמרנו הנוכחי נתמקד בחקירה מעניינת הבאה לידי ביטוי במקרה הבא. יהודי התפלל בראש חודש, ולאחר התפילה הוא נזכר ששכח לומר יעלה ויבוא. הוא חזר והתפלל, והפעם, עם סיום תפילתו הוא נזכר... שאמר "משיב הרוח ומוריד הגשם" חלף "מוריד הטל". מה עליו לעשות.

ובכן, השאלה שבה עלינו להכריע היא, כיצד חכמים הגדירו תפילה שנעדר ממנה אחד ממרכיביה, כגון, יעלה ויבוא, משיב הרוח ועוד. האם תפילה זו אינה נחשבת תפילה כל עיקר, או שמא תפילה חסרה היא, ויש להשלים את החסר. אם תפילה זו אינה

רבות לתחושת האחדות, כמו בני משפחה השבים מידי פעם לחיק הבית, לאגור כוחות ולהתרענן.

הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, ראש ומייסד "מאורות הדף היומי" על כל שלוחותיו, אינו מרפה.

בנועם - אך בנחרצות, עם חיוך - אך ללא פשרה, הוא מרצה בפני קהל רבני מגידי השיעורים את משנתו הסדורה: כל מגיד שיעור מחוייב למסור דין וחשבון לפני בורא עולם, מה עשית כדי למנוע את נשירתו של פלוני מן השיעור. מה היית יכול לעשות כדי לגרום לכך שהוא ימשיך להשתתף בשיעורי הדף היומי.

נטלנו על עצמנו תפקיד קשה. הימים ימי סערה. סופות עזות מתחוללות מחוץ לבית המדרש, ומבקשות לעקור כל דבר יציב. ברוך ה', זכינו שעשרות אלפי יהודים פוקדים את שיעורי הדף היומי. רוח אלוקים פקדה את ליבותיהם של יהודים רבים, חיממה את נשמתם ורגליהם הולכים לבית המדרש. מכאן ואילך, הרי הם ברשותו של מגיד השיעור לטוב ולמוטב.

משל חריף, המשיך הרב קובלסקי שליט"א, ייטיב לתאר את תקופתנו הסוערת.

מעשה באדם עתיר ממון, שהחליט לחלק ממנו לאנשים מובחרים, המסוגלים לעמוד בקשיים ולאזור כוחות לקראת אתגרים. לאחר מחשבה עמוקה, יצא הכרוז ברחבי המחוץ, כי כל איש אשר רוח בו וכוחו במותניו, מוזמן לנסות את מזלו.

חבל כרסתני הוצב בין שני עמודי פלדה עצומים. גברתנים זעופי פנים עמדו הכן ליד שני העמודים, והעשיר הכריז, כי מי אשר יתפוס בחבל, ולא ירפה ממנו למרות כל הזעזועים והנענועים, יזכה ל... לא חסרו אמיצים.

החבל היה ארוך, נותר די מקום לכולם. הם תפסו בו בכל כוחם, ומזווית עיניהם הבחינו בגברתנים הזעופים תחתם בחוסר נוחות. תוך רגעים מספר, החל החבל לנוע קלות אנה ואנה.

אחד שבדיוק מחט את אפו נשמת ארצה, אך כל היתר נותרו על החבל.

העמודים, כך התברר, הוצבו על בסיס קפיצי, ומשפך נגעו בהם צמדי הגברתנים, החל החבל לזוע לכל עבר. צעקות ורעשים נישאו לחלל האוויר. התופסים בחבל הבינו כי אינם עומדים בפני מהתלה קלה, וכי עבודה קשה לפנייהם. התזוזות גברו, סחרחורת, עיניהם נעצמו, שריריהם דאבו, והמחול אינו פוסק.

אט אט הוקל המשא מעל החבל...

חבולים ולאים צנחו אנשים בזה אחר זה אל העפר התחוח, ונפלו על פניהם.

למעלה, נותרה קבוצה עיקשת שלא וויתרה. הם עודדו את השני, ולבסוף, כאשר נח החבל מזעפר, החבל הורד ארצה אט אט, והם נחלו כבוד מלכים. זו היא תקופתנו.

סופה וסער. עלינו מוטל לאחוז בחבל בחוזקה, מי לה' אלי, להצמד אל התורה הקדושה, לא להרפות מן הקביעות בלימוד התורה, ובזכות כך, נזכה במהרה לגאולה הקרובה במהרה בימינו, אמן.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....

בברכת התורה העורך

פנינים

המהדרין

על המילה "מהדרין" כותב רש"י: "והמהדרין. אחר המצות".

רש"י פירש מילה זו על פי השורש ה.ד.ר. המקביל לשורש העברי ח.ז.ר. כלומר, המחזרים ורודפים אחר מצוות.

אך ר' נתן בעל הערוך וכן הרמב"ם פרשוה כמילה עברית, מלשון הדר וכבוד. כלומר, המכבדים את המצוות: "והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנן אנשי הבית נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים. והמהדר יותר על זה ועשה מצוה מן המובחר..." (הל' חנוכה ריש פ"ד).

הערות, הארות ורעיונות נוספים לפינה הלשונית, נא להפנות לת.ד. 152 מצפה יריחו, דוא"ל: frank@geronimedia.net

דף כאא אמר שמואל שאילתניהו לכל נחותי ימא

הדבר החשוב ביותר

כבר בהיות הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בחור צעיר, בערה בו חשקת התורה. פעם, בליל שבת, אחר הסעודה, ישב והגה במסכת שבת, דף אחר דף, במשך שעות ארוכות. לפתע קם והחל מסובב אחוז שרעפים. אמו שחשה בכך שאלה אותו: אלטר'קה (זה היה שמו השני), במה אתה מהרהר?

- הריני לומד עתה בתחילת במה מדליקין, כי שמואל שאל את כל יורדי הים מה הוא שמן קיק. והריני מתפעל: שמואל, שהיה גם רופא וגם אסטרונום - כשנפגש עם יורדי הים לא שאלם מה נתחדש בעולם הגדול מענייני רפואה או באסטרונומיה. דבר אחד בלבד היה משאת נפשו: מה הוא שמן קיק שאסור להדליק בו בשבת... (יפניני רבינו יחזקאל!)

דף כאב פתילות ושנים שאמרו חכמים אין מדלקים בהם בשבת מדליקין בהן בחנוכה

בחנוכה - העלאה לכל

אמר בעל "מאור עינים" מטשרנוביל זיע"א: פתילות ושמינים אלו, שהאש אינה אוחות בהם יפה, רמזים לאנשים שלא זכו לאחוז באור החיים ולהתקרב להקב"ה. אבל, מדליקים בהם בחנוכה - בחנוכה יש העלאה אף לנשמות אלו...

דף כאב מאי חנוכה דתנו רבנן

בכח התורה

"מאי חנוכה, דתנו רבנן". אמר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין, באיזה כח נעשה נס חנוכה - בכח לימוד התורה, "דתנו רבנן"... (ספר היובל למהר"ם שפירא).

דף כאב לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה

להודות על הכל

בתפילות "על הניסים" לחנוכה נאמר, "וקבעו שמנות ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמן הגדול". פירש רבי דוד מקוצק: חנוכה עניינו חינוך. נס חנוכה חינוך את עם ישראל לראות את יד ה' בכל ולהודות לו על ניסים נוספים "וקבעו שמנות ימי חנוכה אלו", נס חנוכה קבע בליבם של ישראל "להודות ולהלל לשמן הגדול..." (יאהל תורה).

דף כבא אבל נחשים יש בו

בעל בחירה - המסוכן ביותר

מוכח, איפוא, שקל להנצל יותר מפעמי טבע ושאר מזיקים מאשר מפני אדם שהוא בעל בחירה. לפיכך, ביכר ראובן להפילו אל בור מלא נחשים ועקבים מלמסורו ביד האחים... (הנצי"ב, הרחב דבר).

דף כבא משום חשדא

"והייתם נקיים"

בחור צעיר עומד באולם הישיבה של ראדין, כשלפתע נכנס ה"חפץ חיים" זצ"ל, ניגש אליו והחל מתנצל לפניו על שאיחר לתפילה עד עתה מפני שהיה טרוד בדבר של מצוה.

היה הלה תמה ביותר: החפץ חיים, גדול הדור, מתנצל לפני בחור...

הבהיר לו ה"חפץ חיים" בענווה: הן חייב אדם להציל עצמו מהחשד!...

נחשבת תפילה, על מיועדנו לשוב ולהתפלל בשלישית, מתוך תקווה כי הפעם יתרכז בתפילתו. אם כצד השני, הוא יצא כבר ידי חובתו, משום שלאחר התפילה הראשונה היה עליו להשלים יעלה ויבוא, ומשעשה זאת בתפילה השניה, די בכך, אף על פי ששכח לומר בה משיב הרוח, שהרי משיב הרוח הוא אמר כבר בתפילתו הראשונה.

משני צידיה של חקירה זו ניצבים גדולי הפוסקים. יש מהם שהורו כי אינו צריך לחזור ולהתפלל ("גור אריה יהודא" או"ח סי' י"ז, "מקור חיים" סי' ק"ח, "ברכת הבית" שער י"ז סי' כ"ט), אך אחרונים רבים ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב סעי' כ"א, "מגן גבורים" סי' קי"ד, "אלף המגן" סי' ט"ז, שו"ת "לקוטי צבי" סי' י', שו"ת מהרש"ג ח"א או"ח סי' נ"ב, ועוד) סוברים, כי תפילותיו אינן נחשבות כלל ועליו לשוב ולהתפלל.

הוא ישכח גם בתפילה השלישית... בעל שו"ת "יגל יעקב" (או"ח סי' כ"ג) טוען, כי אין להורות ליהודי זה לשוב ולהתפלל, שכן, סביר להניח כי ישכח דבר מה גם בפעם השלישית... אך ורק אם עולה בידו להתרכז והוא אומד בדעתו כי יתפלל כנדרש, ישוב ויתפלל.

פוסקי דורנו (שו"ת "לבושי מרדכי" תניינא או"ח סי' י"ב, שו"ת "הר צבי" או"ח ח"א סי' נ"ד, שו"ת "מנחת יצחק ח"י סי' מ') הורו, כי ישוב ויתפלל תוך כדי התנייה, כי אם תפילתו אינה נדרשת, תהא תפילת נדבה. כבסיס להוראתם זו, משמשת מחלוקת הראשונים הבאה.

הראשונים נחלקו מה דינו של אדם אשר בתפילת מנחה של ראש חודש שכח לומר יעלה ויבוא, והוא נזכר בכך רק בתום ראש חודש לאחר צאת הכוכבים, עת לא ניתן לשוב ולהתפלל מנחה. כעת יש לדון, אם יתפלל תפילת תשלומין. יש אומרים, כי יתפלל ערבית שתיים, כדרך הנאנס ולא התפלל מנחה, שמשלים את תפילתו בערבית. יש חולקים וסוברים, כי לא יתפלל ערבית שתיים.

לכאורה, מחלוקתם מבוססת על נידוננו, שכן, אם תפילת ראש חודש נטולת יעלה ויבוא אינה תפילה כלל, וודאי שעליו להתפלל פעמיים ערבית, כאדם שלא התפלל מנחה, אך אם תפילתו נחשבת כתפילה חסרה, אלא שעליו להשלים תפילת יעלה ויבוא, כלום יכול הוא להשלים יעלה ויבוא בתפילת ערבית של יום חול? (שו"ת "הר צבי" שם, ושו"ת "מנחת יצחק" שם). אכן, להלכה נפסק ("שולחן ערוך" או"ח סי' ק"ח סעי' ב'), כי עליו לחזור ולהתפלל בהתנייה, כנזכר, ומכאן, שגם על היהודי שבו עסקנו בתחילה, שטעה בשתי התפילות, לחזור ולהתפלל בהתנייה.

ניתן לצרפו כעשירי למניין? בשו"ת "משנה הלכות" (חלק י"א סי' ע"ו) כותב, כי לכאורה, גם השאלה הבאה תלויה גם היא בנידוננו. יהודי זה, ששכח יעלה ויבוא, מחפש מניין להתפלל בו. האם ניתן לצרפו כעשירי למניין, או שמא לא ניתן למנותו בין העשרה הנדרשים לתפילה בציבור, שהרי סוף סוף כבר התפלל. ובכן, אם תפילתו הקודמת אינה נחשבת מאומה, וודאי שניתן לצרפו, אך אם תפילתו הקודמת נחשבת כתפילה, אלא שתפילה חסרה היא, יש לדון אם ניתן לצרפו למניין. סוף דבר הוא מכריע, כי בוודאי שניתן לצרפו למניין, שהרי מאיזו סיבה שלא תהא, בעת זו הוא מחוייב להתפלל, ואין זה משנה שזו תפילת מנחה השניה שלו ביום זה.

דף כדא איבעיא להו מהו להזכיר

הזכרות בתפילה הקשורות ליום ולא לתפילה

בשבת חול המועד מאוגדים שתי קדושות, קדושת השבת וקדושת המועד. לפיכך, בתפילות היום כוללים את "קדושת השבת הזה ויום הפסח / הסוכות". עם זאת, ההלכה מורה (רמ"א "שולחן ערוך" או"ח סי' ת"צ סעי' ט'): "ואין מזכירין בברכת ההפטרות לפסח לא באמצע ולא בחתימה". כלומר, העולה ל'מפטיר' ומברך לאחר קריאת ההפטרות על קדושת היום, מזכיר את קדושת השבת בלבד ואינו כולל בה את קדושת המועד.

הגאון מוילנא זצ"ל מציין, כי מקורה של הלכה זו בדברי רב גידל בסוגייתנו. גמרתנו מביאה את דברי רב גידל בשם רב, כי כאשר ראש חודש חל בשבת, בברכת ההפטרות הנאמרת לאחר קריאת ההפטרות, אין מזכירים את ראש חודש כי אם את יום השבת בלבד, שכן, "אילמלא שבת אין נביא בראש חודש". כלומר, ראש חודש אינו מזיק קריאת הפטרה, ומשום כך אין כל סיבה להזכירו בברכה הנובעת מחמת קדושת השבת בלבד. לאור דבריו מובנת ההלכה, כי בתפילות מזכירים הן את יום השבת ואת המועד, שהרי כל אחד מהם בפני עצמו מחייב תפילה, והתפילה שייכת, איפוא, לשניהם, ואילו קריאת ההפטרות נובעת מן השבת בלבד ולא מחול המועד, שהרי בחול המועד אין מפטירין, וכן נפסק להלכה (רמ"א או"ח סי' ת"צ סעי' ט').

הפלא ופלא. בספר המנהגים למהר"י טירנא (עמ' קל"ה, הובא ברמ"א בדרכי משה הל' סוכות סי'

תרס"ג אות ב'), נכתב, כי חג הסוכות שונה מחג הפסח; בחול המועד סוכות שחל בשבת, חותמים את ברכת ההפטרות "מקדש השבת וישראל והזמנים!" מה הבדל יש בין חג הפסח לבין חג הסוכות.

אכן, בשם הגאון מוילנא נכתב ("מעשה רב" סי' רכ"ו), כי אין לנהוג כן להלכה. ואילו ה"ערוך השולחן" (סי' ת"צ אות ה') והרמ"א ("דרכי" משה שם) מבארים, כי חג הסוכות שונה מחג הפסח מפני שבסוכות הקריבו בכל יום מספר שונה של קרבנות, לעומת חג הפסח שבו בכל יום הקריבו אותן קרבנות. הוא אומר, כל יום מחג הסוכות ייחודי בפני עצמו, ומסיבה זו מזכירים אותו בברכת ההפטרות, אף על פי שהוא אכן אינו הגורם לקריאת ההפטרות (ועיי' "משנה ברורה" סי' ת"צ ס"ק ט"ז).

דף כה/ב ורוחץ פניו ידיו ורגליו

רחיצה בערב שבת, כיצד?

ה"טור" (או"ח סי' ר"ס) פוסק, כי מצווה על כל יהודי לרחוץ כל גופו בערב שבת, לכבוד שבת המלכה, ואם אינו יכול לעשות כן, ירחוץ פניו, ידיו ורגליו. גמרתנו מספרת: "כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי. ערב שבת היו מביאים לו ערבה מלאה מים ורוחץ פניו ידיו ורגליו, ומתעטף בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבאות". השאלה המתבקשת היא, מדוע ר' יהודה בר אלעאי רחץ את פניו, ידיו ואת רגליו בלבד, ולא את כל גופו.

שאלה זו עלתה בבתי מדרשות רבים במהלך הדורות, ותשובות שונות ניתנו עליה. בבית מדרשו של הראב"ן (סי' שמ"ג) תירצו, כי ככל הנראה לא היה לו בית מרחץ, אך אם היה באפשרותו להלך בערב שבת לבית מרחץ, וודאי היה עושה זאת. ה"אליהו רבה" (סי' ר"ס) מתייחס להסבר זה תוך שהוא מציין כי דחוק הוא. לפיכך הוא מצדד, כי אכן, אין מצווה לרחוץ את כל הגוף בערב שבת, כי אם פנים, ידיים ורגליים [עיי' שכתב, כי כן משמע מדברי ראשונים אחדים].

ה"ברכי יוסף" (שם) תירץ, כי ר' יהודה בר אלעאי טובל היה במקווה או בנהר ביום שישי לכבוד שבת קודש, וסמוך כניסת השבת, שב ורחץ את פניו, ידיו ורגליו במים חמים. אך מי שאינו טובל, מצווה מן המובחר שירחוץ גופו לכבוד שבת מלכתא. בעל ה"ערוך השולחן" (או"ח סי' ר"ס אות ב') מפליא ליישב את הדברים על פי הגמרא (נדרים מט"ב) בה מסופר, כי ר' יהודה בר אלעאי חש בראשו בקביעות, עד כדי כך שבין פסח לשבועות הוא היה מהלך כשראשו חבוס בסודרים, מחמת כאב הראש שנגרם לו לאחר שתיית ארבע כוסות בליל הסדר. כאבי ראש תקיפים אלו, כותב ה"ערוך השולחן", מנעו ממנו להכנס לבית המרחץ, עקב החמימות השרוייה בו תדיר ואינה נסבלת על ידי אנשים שראשם דואב עליהם.

המעין ב"משנה ברורה" (ביאור הלכה" ד"ה מצווה, סי' ר"ס) מוצא, כי לדעתו, מגמרתנו משמע, שחובת הרחיצה העיקרית בערב שבת היא רחיצת פנים, ידיים ורגליים, שכן, הוא מסיק מסוגייתו, כי אפילו מי שתורתו אומנותו חייב להפסיק מתלמודו כדי לרחוץ פניו ורגליו וידיו, אך אינו חייב לחדול מלימודו לצורך רחיצת כל גופו. יתכן שכוונתו בכך ליישב, מדוע ר' יהודה בר אלעאי לא רחץ את כל גופו בערב שבת, שעוסק בתורה היה (ספר "פירות תאנה").

דף כד/א ואם לא אמר מחזירין אותו
שאלה לא אקטואלית
מעשה בלץ שניגש אל הרב ושאל: השוכח "יעלה ויבא" צריך לחזור ולהתפלל? השיב הרב: שאלה זו אינה נוגעת לא לך ולא לי. אתה תשכח גם בפעם השניה, ואני לא אשכח גם בפעם הראשונה...

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

לרגל לימוד מסכת שבת ניתן להשיג את הספר הנפלא
"אור צבי"
על מסכת שבת
המהווה פירוש נפלא על המסכת גפ"ת דף על דף
להשיג בטל: 02-6235633 / 03-5700884
ובכל חנויות הספרים

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

יצא לאור הספר **"משנת יחיאל"**
בעריכת הרב יחיאל קלאן שליט"א
המסכם גפ"ת את כל מסכתות ברכות- ושבט עמוד עמוד כסדר.
הספר זכה לברכתם של גדולי ומאורי הדור שליט"א
להשיג בספרי "אור החיים" ב"ב
או בטל: 08-9763001
מגידי שיעורים יוכלו לקבלו חינם
במשרדי "מאורות הדף היומי"

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

"כרא דכולא ב"י"
ספר **"תורתן של ראשונים"**
על מסכת שבת
ח"א דפים ב' - כ' / ח"ב דפים כ' - ל"ח
ביאור גפ"ת בעומק הפשט ע"פ תורתן של ראשונים
הפצה: בא"י: 03-6186106
בחו"ל: 845-7293295
ובכל חנויות הספרים

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
הופיע "בקיצור" חלק ב'
מהדורת "מאורות הדף היומי"
על מסכת שבת, דפים כ' - ל"ח
סיכומי סוגיות ללימוד וחזרה בצורה קלה ומחירה
ניתן להשיג במשרדיו טל: 03-6164725
במס' ניתן להדפיס כמנף קטן בטל ת"ל

מוקדש לעילוי נשמת
הר"ר **ישעיהו אברהם**
רוזנצווייג ז"ל
ב"ר יצחק נחום ז"ל נלב"ע י"ב אייר תשי"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מוקדש לעילוי נשמת
מרת **ינטל רוזנצווייג** ע"ה
ב"ר שמעון ומלכה ז"ל
נלב"ע י"ב אייר תשי"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
הופיע מסכת שבת חלק ב' מהדורת "תלמודו בידו" מדף ל"ז עד דף ס"ז
מה"ס המפורסם שבהוצאת "מאורות הדף היומי"
עם מאורות ההלכה - פסקי הלכה עפ"י המשנ"ב
כמו"כ ניתן להשיג את הקונטרס "מאורות ההלכה"
על מסכת שבת
לפרטים והזמנות: 03-6164725

הופיע!
תקליטור מאורות הש"ס
על מסכת שבת דף ל"ז-ס"ז
לצפייה במחשב + MP3
עברית אידיש English Français
בישראל: 1-700-500-151
+972-3-6182313
In U.S.A.: 1888 5MEOROT
(1888 563 6768)
In France: 01.42.41.14.01
חדשי!

למנויים, תרומות והנצחות ובכל ענין
טל: 03-6160657

כתובת המערכת: רח' הרב וגמ' 1 (פינת חתם סופר 5) ת.ד. 471 בני ברק טל 03-6164725 פקס 03-5780243
למנוי בדואר אלקטרוני meorot@meorot.co.il